

SHIMOLIY MUZ OKEANI HAVZASI DARYOLARIGA GIDROGRAFIK TAVSIF.

¹Abdusalomova Farangiz Ilhomjon qizi, ²Sarikulov Mirkomil Olimovich

¹Andijon davlat pedagogika instituti 3-bosqich talabasi, ²Tabiiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi. Andijon shahar Do'stlik ko'chasi 4-uy

¹farangizabdusalomova01@gmail.com, ²sarikulovmirkomil@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Shimoliy Muz okeani hamda Shimoliy Muz okeani havzasi daryolariga gidrografik tavsif beriladi. Geografik ahamiyati haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: dunyo okeani, Shimoliy Muz dengizi, ummon, okean havzasi

Abstract: This article provides a hydrographic description of the rivers of the Arctic Ocean as well as the Arctic Ocean basin. Records of geographical significance are given.

Key words: World Ocean, North ice sea, Oman, ocean basin

Asosiy qism: Shimoliy muz okeani - Yer yuzidagi okeanlar orasida eng kichigi. U avvallari Shimoliy Qutbiy dengiz, Shimoliy Muz dengizi deb ham yuritilgan. Okean Yevropa, Osiyo va Shimoliy Amerikaning shimoliy qirg'oqlari oralig'ida joylashgan. Ushbu ummon bo'g'ozlar orqali Atlantika va Tinch okeanlari bilan tutashgan. U Dunyo okeanining 2,8 foizini tashkil etadi. Maydoni — 14,75 million kvadrat kilometr. Suv hajmi — 17 million kub kilometr. O'rtacha chuqurligi — 1220 metr. Eng chuqur joyi — 5527 metr (Grenlandiya dengizining shimoli-sharqiy qismi) Shimoliy muz okeani orollar soni bo'yicha Tinch okeanidan so'ng ikkinchi o'rinni egallaydi. Eng yirik orol va arxipelaglari: Kanada Arktika arxipelagi, Grenlandiya, Shpitsbergen, Franss-Iosif Yeri, Yangi Yer, Shimoliy Yer, Novosibirsk, Vrangel. Ushbu okean mustaqil ummon sifatida 1650-yilda golland geografi B.Varenius tomonidan ajratilgan va o'sha davrda Giperborey okeani deb atalgan. 1845-yilda uni London geografiya jamiyati Shimoliy Muz okeani deb atadi. Shimoliy Muz okeanidagi dengizlar Grenlandiya, Norvegiya, Oq, Barents, Kara, Laptevlar.

Shimoliy Muz okeani havzasi daryolari asosan Arktika hududida joylashgan bo'lib, ularga Rossiyaning Sibir va boshqa hududlaridan oqib keladigan yirik daryolar kiradi.

Ushbu havza daryolarining gidrografik tavsifi quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1.Yirik daryolar. Shimoliy Muz okeaniga quyiluvchi eng yirik daryolar qatoriga quyidagilar kiradi:

Ob daryosi: Rossiyaning eng uzun daryolaridan biri bo'lib, uning uzunligi 3650 km. Daryo Irtysh bilan birlashgach, Shimoliy Muz okeaniga quyiladi.

Yenisey daryosi: Uzunligi 3487 km bo'lib, Sibirning markaziy qismlaridan oqib o'tadi va Kar dengiziga quyiladi.

Lena daryosi: Uzunligi 4400 km. U Sibirning sharqiy hududlaridan oqib o'tadi va Laptev dengiziga quyiladi.

Kolima daryosi: Shimoliy-sharqiy Sibirda joylashgan. Uzunligi 2129 km.

Geografik ahamiyati: Ushbu daryolar Shimoliy Muz okeanining gidrologik rejimini shakllantiradi. Tabiiy ekotizimlarni qo'llab-quvvatlaydi va biologik xilmaxillikni ta'minlaydi. Shimoliy yo'nalishdagi transport va hududiy rivojlanishda muhim o'rin tutadi.

2.Gidrologik xususiyatlar. Suv rejimi: Ushbu daryolar muz bilan qoplangan uzoq qish davomida sekin oqadi. Bahor va yozda muz erishi natijasida suv hajmi keskin oshadi.

Oqim rejimi: Daryolarning suv oqimi asosan erigan qor va muzlik suvlari bilan to'yinadi.

Suv hajmi: Ular ko'p miqdorda chuchuk suv olib keladi va Shimoliy Muz okeanining sho'rlanish darajasiga ta'sir ko'rsatadi.

3. Iqlim ta'siri. Shimoliy Muz okeaniga quyiluvchi daryolar asosan Arktika iqlimi ostida joylashgan. Bu hududda: qattiq sovuq iqlim hukmron bo'lib, daryolar qishda muz bilan qoplanadi. Bahorgi sel (yuzaki oqim) daryolarda suv sathining o'zgaruvchanligini belgilaydi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda ushbu daryolar Shimoliy Muz okeanining gidrologik rejimini shakllantiradi. Tabiiy ekotizimlarni qo'llab-quvvatlaydi va biologik xilma-xillikni ta'minlaydi. Shimoliy yo'nalishdagi transport va hududiy rivojlanishda muhim o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Alibekov L.A., Nishonov S.A. „Tabiatni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan ratsional foydalanish“ T. 1982.
2. Umarov M.U. „O'rta Osiyo tabiiy geografiyasi“ Samarqand, SamDU nashri. 1981.